

Digitální ústava se stala zákonem roku

Lidé chtějí komunikovat s úřady elektronicky. Za nejlepší zákon roku 2019 vybrali ten, který dává šanci, že se to za čtyři roky podaří. Uspěl přesto, že obsahuje řadu výjimek.

V

V anketě Zákon roku, jejímž cílem je poukázat na nejlepší předpis uplynulého roku, letos zvítězil zákon o právu na digitální služby přezdívaný též digitální ústava. Ten dává lidem právo nejpozději začátkem roku 2025 komunikovat se státními úřady elektronicky. Se 47 procenty získaných hlasů se norma stává de facto „miláčkem národa“. Lidem dává příslib pokroku, na nějž čekali od 90. let minulého století. Zároveň ale zákon zachovává i řadu výjimek z digitalizace, kvůli nimž budou muset lidé dál na některé úřady osobně.

Tak jasné vítězství v anketě Zákon roku nebývá běžné. „Náskok zákona o právu na digitální služby je opravdu velký, v minulosti bývaly výsledky hlasování vyrovnanější,“ komentuje výsledek Tomáš Babáček, advokát Deloitte Legal a předseda nominační rady. Druhý zákon v konečném pořadí získal necelých 19 procent hlasů. Šlo o novelu sbírkového zákona, podle níž mají nové předpisy nabývat účinnosti vždy jen od 1. ledna nebo od 1. července. Pětici předpisů do ankety vybrala začátkem roku odborná nominační rada složená ze zástupců byznysu, neziskových organizací a právních a daňových specialistů. O vítězi rozhodovala veřejnost.

Digitální ústava také zakotvuje, že pokud stát do stanovené lhůty úplný digitální kontakt s úřady nezajistí, budou se lidé moci svého práva domáhat u soudu. „Úspěch tohoto zákona je podle mého názoru dán dlouholetým voláním široké veřejnosti po inovacích ve službách státní správy. Vedle dálkové obsluhy banky či nákupu zboží

budou lidé moci obstarat i další běžné záležitosti, jejichž garantem je stát, prostřednictvím počítače a internetu,“ potvrzuje lokální partner advokátní kanceláře White & Case a specialista na IT právo Tomáš Ščerba.

Za to, že je státní správa s digitalizací pozadu, byla a je často kritizována. Koronavirová krize toto zpoždění ještě více zdůraznila. „Je zřejmé, že každá moderní země musí vyvinout maximální úsilí, aby držela krok s vývojem a moderními technologiemi. V tomto vnímám přínos vítězného zákona,“ komentuje výsledek advokát Zdeněk Tomíček, který v nominační radě ankety reprezentoval Asociaci malých a středních podniků.

V očekávání reálného efektu

Úspěch nové zákonné normy v anketě těší i ministerstvo vnitra, pod nějž rozvoj eGovernmentu v Česku spadá, ač není jejím autorem. Iniciátorem byla ICT Unie, sdružující velké technologické firmy. Ministerstvo poté doplnilo důležité novely, zejména zákona o elektronické identifikaci či základních registrech, které elektronizaci úřadů v praxi umožní.

Náměstek ministra vnitra Jaroslav Strouhal prvenství digitální ústavy vnímá jako ocenění úsilí, které vnitro věnovalo zákonu samotnému i vytváření vlastního eGovernmentu. Zároveň připomíná, že přijetí zákona je teprve začátek cesty k naplnění cílů v něm stanovených. „Jakožto koordinátor uvedení zákona do praxe zůstávám – lidově řečeno – nohama na zemi, neboť většinu práce je teprve nutno provést a ponese to nemalé nároky na zabezpečení, jak finančních prostředků, tak v oblasti lidských zdrojů,“ upozorňuje.

Aby mohly úřady plně přejít na on-line komunikaci, musí nejprve vzniknout takzvaný katalog služeb. Má zmapovat vše, co občané a stát mezi sebou zařizují. Podle zákona o právu na digitální služby má být katalog hotov nejdéle na konci ledna příštího roku. Na ministerstvu vnitra už vzniká jeho struktura a metodika, která pak úřadům usnadní zápis jejich agendy do katalogu. „První se bude týkat evidence služeb, úkonů a plánování jejich digitalizace, druhá metodika upraví detailní popis služeb a úkonů,“ popisuje Strouhal.

Poté bude na gestorech jednotlivých částí agendy, tedy nejčastěji na příslušných ministerstvech, aby do katalogu zanesli potřebné informace. Třeba o tom, co který úřad vyřizuje a co k tomu lidé musí doložit. Katalog by měl podle Strouhalových slov také zodpovědět otázku, nakolik je možné určitý konkrétní úkon digitalizovat. Ne vždy to půjde stoprocentně. Například u technické kontroly aut bude nadále nutné, aby technici vozidlo fyzicky prohlédli. Elektronicky by si ale lidé mohli zažádat třeba o stavební povolení.

Teprve na základě údajů z katalogu vláda úřadům uloží povinnost digitalizovat. Otevřít možnost jednat s úředníky on-line by pak podle zákona měly úřady do čtyř let od dokončení katalogu, tedy nejpozději začátkem roku 2025.

Digitalizace není pro každého

Ani s novým zákonem nebude ovšem digitalizace povinná ve všech složkách veřejné správy. Výjimku dostaly obce a kraje při výkonu samostatné působnosti, tedy například svozu odpadu či zajištění veřejného pořádku v obci, a také školy. Podle Zdeňka Zajíčka, prezidenta ICT Unie, jde o kompromis, který se zrodil při projednávání zákona v parlamentu. „Kdyby to bylo plošně povinné, enormně bychom zatížili obce do tisíce obyvatel, kterých jsou v Česku asi čtyři tisíce a které by také musely poskytovat své služby digitálně, přestože vědí, že většina jejich obyvatel je zvyklá chodit na úřad a digitálně s ním komunikovat nebude,“ vysvětluje.

Zastupitelstva ale dostanou možnost služby ve své samostatné působnosti digitalizovat dobrovolně. Zajíček věří, že toho využijí hlavně velká města, jako je Praha nebo Brno. „Je to pro ně ostatně efektivnější než klasická komunikace s občany,“ dodává.

Výjimka má řadu odpůrců, neboť podle nich snižuje přínos zákona. „Taková nesystematičnost přináší bariéry pro uskutečnění úkonů digitální cestou, které jsou v životě občanů velmi časté,“ podotýká Ščerba z White & Case.

Když soud supluje zákonodárce

Pozornost si ale zaslouží i další z pěti finalistů ankety. Letos se mezi ně dostaly i dva nálezy Ústavního soudu. Šlo o nález, který zrušil povinnost platit poplatek za podání podnětu k Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže na prověření veřejné

Výsledky ankety Zákon roku

1. místo: Zákon o právu na digitální služby, který dává lidem právo komunikovat s úřady elektronicky: 47 % hlasů.

2. místo: Novela zákona o Sbírce zákonů, která zavedla pravidlo, podle něž mají zákony vstupovat v účinnost jen k 1. lednu nebo k 1. červenci: 18,8 % hlasů.

3. místo: Nález Ústavního soudu stvrzující, že stát může povinnosti ukládat jen právním předpisem, nikoliv třeba formulářem navrženým skupinou úředníků: 16,2 % hlasů.

4. místo: Nález Ústavního soudu, který ruší poplatek za podání podnětu k Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže na prověření veřejné zakázky: 13,6 % hlasů.

5. místo: Evropská směrnice, podle níž musí členské státy Evropské unie umožnit on-line zakládání firem: 4,4 % hlasů.

zakázky, a nález, který akcentuje pravidlo, že stát může ukládat občanům a podnikům povinnosti jedině zákonem, a ruší praxi povinných daňových tiskopisů neformálně určených ministerstvem financí. „Ústavní soud má roli takzvaného negativního zákonodárce. Předpisy může rušit, čímž fakticky vytváří nová pravidla, na rozdíl od ostatních soudů, které předpisy toliko vykládají,“ vysvětluje Babáček.

Zapojení soudních rozsudků oceňují i další členové nominační rady. „Judikatura velmi významně ovlivňuje způsob, jakým zákony aplikujeme. Některé judikáty tak v podstatě mohou být důležitější než samotný zákon,“ upozorňuje Zdeněk Tomíček.

A v dalších ročnících by se mohla anketa rozšířit ještě dál. Její organizátoři uvažují, že by více prostoru dali nestátním regulatorním aktům, jako jsou různé kodexy a standardy. I ty totiž mohou mít na úroveň pravidel a kvalitu právního prostředí pro podnikatele a občany zásadní vliv. A inspirací mohou být i pro stát. „K přijímání státní legislativy by se mělo přistupovat jen tam, kde to nelze udělat méně nákladnými a flexibilnějšími nástroji, jako jsou veřejnosprávní dohody, dobrovolné závazky, programy spolupráce,“ uzavírá Babáček.

Alžběta Vejvodová

alzbeta.vejvodova@economia.cz